

Gemeenteveldwachters in Beilen

In 130 jaar kende de gemeente Beilen 21 gemeenteveldwachters. In dit nummer aandacht voor Harm Timmer, gemeenteveldwachter van 1812 tot 1830.

J. Maas

Ontstaan van de gemeenteveldwacht

Nederland was in 1810 bij Frankrijk ingelijfd. Bij keizerlijk decreet van 21 oktober 1811 had Napoleon Bonaparte Drenthe in gemeenten opgedeeld. Het karspel Beilen was één van die gemeenten geworden. Teunis Hunse werd benoemd tot hoofd van de kersverse gemeente. Hij kreeg de Franse titel 'maire'. Er was een municipale raad (gemeenteraad) gekomen. Daaraan moest de maire belangrijke zaken ter advisering voorleggen. Dat was een democratische nieuwigheid, overgewaaid uit Frankrijk. Ook nieuw was dat er politie kwam. Naar Frans model kwam er in Nederland staatspolitie: de gendarmerie. Daarnaast moesten er in de gemeenten 'gardes champêtres' worden aangesteld. De Nederlandse benaming voor deze handhavers van orde en gezag was veldwachter.

Toelichting

In de Franse tijd was Nederland verdeeld in Departementen (provincies), met aan het hoofd een prefect (commissaris van de koningin), cantons (gewesten) en communes (gemeenten), met aan het hoofd een maire (burgemeester), die werd bijgestaan door een municipale raad (gemeenteraad). Drenthe behoorde tot het Departement Wester-Eems, waarvan de prefectuur in Groningen was gevestigd. In Assen zetelde een onder-prefect, waaronder Drenthe ressorteerde.

Van eind 1812 tot begin 1943, een periode van honderddertig jaar, dienden in Beilen éénentwintig gemeenteveldwachters:

Harm Timmer,
Johan Hendrik Lodewijk Dondorff,
Willem Dondorff,
Hermannus Rottinghuis,
Jan Douwe Wolters,
Pieter Hofland,
Cornelis Bakker,
Pieter Hendrik Keiner,
Hilbert Middelveld,
Thomas van der Leij,
Jan Thomas Steen,
Jan Mulder,
Rink Oosting,
Geert Derk Bosveld,
Nicolaus Gerhardus Viëtor,
Bettes Kalteren,
Marinus Brouwer,
Hendrik Biemold,
Kornelis Jan Meijer,
Jan Koopman en
Jurriën Kruit.

1760-29 Junij Albert Reins van Wijster zyn kind gedoopt. Harm
 De moeder Grietjen Harms

Uit doopboek N.H. kerk te Beilen: de doop van Harm Alberts op 29 juni 1760. Er staat: Den 29 Junij Albert Reins van Wijster zyn kind gedoopt en genaamd Harm De moeder Grietjen Harms.

Harm Alberts Timmer

Veldwachter Timmer werd als Harm Alberts gedoopt op 29 juni 1760 te Beilen, hij was de zoon van Albert Reins en Grietje Harms. Op 27 januari 1782 trouwde hij in de kerk van Beilen als jongeman van 'Wijster' met Geesje Roelofs Sijken, jongedochter van Sleen. Het echtpaar woonde in Wijster. Hier kregen zij zes kinderen:

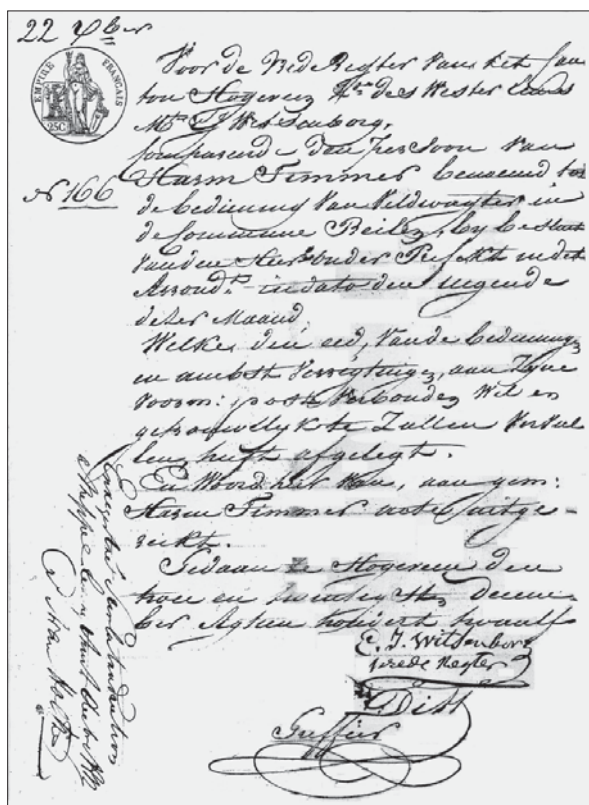
Gretien in 1782;
 Zijchien in 1784;
 Albertjen in 1787;
 Albertje in 1790;
 Roelofje in 1792 en
 Harm in 1795.

In 1797 werd Harm Alberts als karspelsoldaat in Beilen aangesteld en verhuisde naar Eursing. Daar werden nog twee kinderen geboren: Lambert in 1800 en Lucas in 1804. Bij de naamgeving nam Harm Alberts in 1811 de geslachtsnaam Timmer aan. Harm Alberts Timmer was vijftien jaar karspelsoldaat, zeventien jaar veldwachter en ruim tien jaar politiebode. Bij zijn overlijden in de gemeente Beilen op 31 maart 1840 was hij bijna tachtig jaar oud.

De pasbenoemde maires in Drenthe wisten niet goed wat ze met de aanstelling van veldwachters aan moesten en ze vroegen de onder-prefect in Assen om raad. Deze legde op zijn beurt de kwestie voor aan de prefect in Groningen. Het antwoord luidde: 'Het komt de prefect voor dat de volgens de wet benodigde bedienden in de gemeenten door de Maires zelve kunnen worden aangesteld, en dat een convertabel tractement daarvoor door hun op het budget kan worden gebracht. Observerende daarbij dat tot deze posten het eerst in aanmerking komen die perzoonen, welke onlangs buiten functien zijn geraakt, dog teffens de vereischte capaciteiten bezitten'. Dit laatste betrof de ontslagen karspelsoldaten. Vanaf 1714 hadden zij de schultes van de karspelen bijgestaan om landlopers en bedelaars te verjagen en vagebonden te bestrijden. In Beilen was Harm Timmer karspelsoldaat geweest. Kennelijk bezat hij de vereiste capaciteiten om veldwachter te worden, want maire Hunse besprak de benoeming van Timmer in de municipale raad. Op 20 november viel het gemeentelijk besluit over de aanstelling van Timmer. Kort daarop werd op 9 december 1812 Harm Timmer, bij besluit van de onder-prefect, benoemd tot veldwachter in de gemeente Beilen.

Harm Timmer, veldwachter van 9 december 1812 tot 1 januari 1830

Harm Timmer was op het moment van zijn aanstelling 52 jaar oud. Hij was geboren en getogen in Beilen en stond bekend als man van goed gedrag en zeden. Bovendien kon hij lezen en schrijven, zodat hij processen-verbaal kon opmaken. Op 22 december 1812 legde hij zijn eed af voor de 'Vrederegter' in Hoogeveen. De taken van de veldwachter waren in het begin nog onduidelijk. In ieder geval moest hij waken tegen bedelarij. Verder moest hij vreemdelingen in de gaten houden. Zwervers en beschonken personen moesten in hechtenis worden genomen. Zij moesten misdadigers opsporen, inlichtingen over gepleegde misdrijven inwinnen en deserteurs van de land- en zeemacht aanhouden. Aan de kleding van de veldwachter werden niet veel eisen gesteld. Wel moest iedere diender in Drenthe op de arm een metalen schild dragen, waarop de naam van de gemeente tot

Veldwachterseed

Verslag van het afleggen van de veldwachterseed van Harm Timmer voor de vrederechter Hoogeveen op 22 december 1812. Er staat:

‘Voor de Vrederechter van het Canton Hogeveen Departement Wester Eems Mr. J. Witsenborg compareerde den persoon van Harm Timmer, benoemd tot de bediening van Veldwagter van de commune Beilen, bij besluit van den Heer Onder Prefekt in dit Arrondissement in dato der negende dezer Maand. Welke den eed, van de bediening en ambts verrigting, aan zijne voormelde post verbonden wel en getrouwelijk te zullen vervullen, heeft afgelegd. En word hier van aan gemelde Harm Timmer acte uitgereikt. Gedaan te Hogeveen den twee en twintigsten December Agtien hondert twaalf’.

De akte is ondertekend door ‘de vrederechter en de griffier van de rechtbank.’

In de kantlijn staat: ‘22 Dber; stempel Franse Keizerrijk, Nr. 166 en de vermelding in de Franse taal dat de acte is geregistreerd in Meppel op 28 december 1812 en dat deze registratie plaatsvond op het in het Frans vertaalde exemplaar van de eedsaflegging.’

In het Franse exemplaar van de veldwachterseed staat vermeld dat de registratiekosten drie francs en achtenzeventig centimes bedroegen en dat de griffier van de rechtbank voor het vertalen één franc en vijftig centimes in rekening bracht.

welke zij behoorden was gegraveerd en hij moest een Franse hoed dragen. Het oude soldatenuniform zal hij wel hebben afgedragen. De bewapening van de veldwachter bestond uit een sabel en een paar pistolen.

De nieuwbakken politiemannen handhaafden niet alleen orde en gezag, ze waren ook manusje-van- alles voor de maire. Bovendien hadden zij meestal nog een klein boerenbedrijfje of hadden een ambacht, want de bezoldiging was te gering om van te leven. Toen de Franse troepen in 1813 het land moesten verlaten, werd Nederland een koninkrijk onder Willem I. Maar dat betekende geen grote verandering voor de twee jaar oude gemeenten. De tijdens de Franse tijd ingevoerde centralistische bestuursvorm werd door de Koning gehandhaafd. Maire Hunse kreeg weer een Nederlandse titel en werd ‘scholtes’ van Beilen. Vijf jaar later veranderde dat ‘scholtes’ in ‘schout’ en werd de functie beperkter van inhoud. Bij de politie wijzigde in 1813 wel het nodige in de organisatie; de gehate gendarmerie werd opgeheven. Maar het instituut van gemeente-veldwachter bleef bestaan.

Brand van 1820

In 1820 maakte Timmer de grote brand in Beilen mee; dat gaf veel werk voor de politiemann. Twee jaar na de brand overleed schout Hunse. De 25 jaar oude mr. Snoek Nijsingh werd de nieuwe chef van de veldwachter. Snoek bleef niet lang; hij verliet in 1826 de gemeente Beilen. Mr. H.C. Carsten werd zijn opvolger. Inmiddels was de titel ‘schout’ veranderd in ‘burgemeester’.

Veldwachter van 1812 tot 1830 in soldatenuniform met Franse hoed, metalen schild op de arm en infanteriesabel

De auteur Jan Maas

Jan Maas woont sinds januari 2005 in Beilen. Als amateur-historicus is hij al enkele jaren bezig gegevens te verzamelen met als doel de geschiedenis van de gemeenteveldwacht van Drenthe (de politie van vóór de Tweede Wereldoorlog) te gaan schrijven.

Geraadpleegde bronnen

Drents Archief Assen: Oude Staten Archieven toegangsnr. 0001, inventarisnr. 1663031, 9 december 1812 nr. 4; Archief Vrederegert Hoogeveen toegangsnr. 0104 nr 166, 22 december 1812; Gouverneur toegangsnr. 0040, 23 november 1829 nr. 37.

Bekwaam politieman

Beilens eerste gemeenteveldwachter Harm Timmer was een bekwaam politieman. Hij verdiende drie gulden per week. Dat was een karig inkomen, want een goede dagloner verdiende in die tijd ongeveer één gulden per dag. Voor kleding en wapening gaf de gemeente jaarlijks ongeveer f. 35,- uit.

Toen in 1829 de politie in Drenthe werd gereorganiseerd en er nieuwe regels voor de veldwachters kwamen, werden per 31 december 1929 alle veldwachters in Drenthe zonder pardon ontslagen. Als de ontslagene aan de nieuw gestelde voorwaarden beantwoordde, kon hij worden herbenoemd. Omdat veldwachter Timmer inmiddels 69 jaren telde, voldeed hij vanwege zijn leeftijd niet aan de nieuwe regels. Maar burgemeester Carsten wilde hem desondanks herbenoemd zien. 'Hij heeft zijn dienst altijd met ijver waargenomen', schreef hij aan de Gouverneur van Drenthe, die sinds 1825 over de benoeming van de veldwachters ging. 'Hij is nog sterk en wel in staat om dienst te doen en is nooit ziek geweest', betoogde de eerste burger van Beilen nog. Het mocht niet baten; Harm Timmer kreeg eervol ontslag. De Gouverneur benoemde de in Roden woonachtige Johan Hendrik Lodewijk Dondorff tot nieuwe veldwachter van Beilen. Omdat de veldwachter-nieuwe-stijl geen boodschappen en dergelijke meer voor de burgemeester mocht doen, werd oud-veldwachter Timmer tot politiebode benoemd. Tot aan zijn dood, in 1840, bleef hij als zodanig manusje-van-alles voor de eerste burger van Beilen. De oud-veldwachter leidde een armoedig bestaan, want zijn jaarsalaris bedroeg slechts f. 75,-.

Timmer kreeg geen opvolger; want na veel gemor van de Drentse burgemeesters stemde de Gouverneur er tenslotte in toe dat de veldwachters vanaf 1834 weer bodetaken voor de gemeentebesturen mochten verrichten.

Geraadpleegde literatuur

A.M.C. Emich, *Gezag in wording, een studie over de organisatie van de politie tussen 1795 en 1825*.

G.J. Dijkstra e.a., *Gemeente Beilen 1811-1997*, Beilen, 1997, 3 en 23.

In het tijdschrift van de *Historische Vereniging Gemeente Beilen* wordt veldwachter Timmer genoemd in jaargang 1, nummer 1, blz. 15 e.v. 'Zakkenrollers op de Beilermarkt' en in jaargang 10, nr. 4, blz. 11, 'Steekpartij'.